

بسمه تعالی

مرکز پژوهش های اتاق بازرگانی هرمزگان

تحلیل ظرفیت ها و نیازهای توسعه صنایع تبدیلی در بخش کشاورزی و شیلات استان هرمزگان

پاییز ۱۴۰۴

فهرست

۳	مقدمه
۳	بیان مساله
۴	پیشینه تحقیق
۵	روش و الگو
۶	الف) روش کمی
۸	ب) روش کیفی
۹	مرور قوانین مرتبط و مانع
۱۰	نتیجه گیری
۱۱	پیشنهادات
۱۴	منابع

مقدمه:

استان هرمزگان به دلیل موقعیت جغرافیایی و تنوع اقلیمی خود، دارای ظرفیت‌های قابل توجهی در بخش کشاورزی و شیلات است. در بخش شیلات، هرمزگان با تولید بیش از ۴۰ هزار تن محصولات شیلاتی در سال ۲۰۲۲، سهم قابل توجهی در صادرات این محصولات به کشورهای مختلف دارد که ارزآوری قابل توجهی برای استان و کشور به همراه دارد. همچنین، هرمزگان در تولید لیمو و خرما در جمع چهار استان اول قرار دارد و این محصولات می‌توانند بازارهای داخلی و خارجی را تأمین کنند. این در حالی است که بخش کشاورزی و شیلات استان با چالش‌هایی از جمله کمبود زیرساخت‌های فرآوری، ضعف در مدیریت منابع، و عدم بهره‌وری در صنایع تبدیلی نیز مواجه است. از همین رو، این گزارش به بررسی ظرفیت‌ها و نیازهای توسعه این صنایع می‌پردازد.

یکی از مهم‌ترین چالش‌ها، کمبود واحدهای صنعتی برای فرآوری محصولات کشاورزی و شیلاتی در استان است که باعث هدررفت منابع و کاهش ارزش افزوده محصولات می‌شود. علاوه بر آن، عدم دسترسی به فناوری‌های نوین در فرآوری و بسته‌بندی محصولات، منجر به رقابت‌پذیری کمتر این محصولات در بازارهای جهانی می‌گردد. همچنین، به دلیل محدودیت‌های زیرساختی، میزان اشتغال در این صنایع پایین بوده و امکان جذب سرمایه‌گذاری خارجی به میزان قابل توجهی محدود گردیده و با توجه به این که هدف این پژوهش شناسایی و تحلیل ظرفیت‌ها، موانع و نیازهای توسعه‌ای در صنایع تبدیلی استان است. نتایج این گزارش می‌تواند به تصمیم‌گیرندگان کمک کند تا با شناسایی ظرفیت‌های موجود، برنامه‌های توسعه‌ای مناسبی طراحی نمایند. همچنین، پژوهش به ارائه راهکارهایی برای جذب سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها، افزایش بهره‌وری و توسعه تکنولوژی‌های نوین در صنایع تبدیلی کشاورزی و شیلات استان هرمزگان خواهد پرداخت. این موارد می‌تواند به بهبود وضعیت اقتصادی و اشتغال‌زایی استان و کشور نیز کمک نماید.

بیان مساله:

صنایع تبدیلی کشاورزی، به‌عنوان یکی از ارکان مهم در بهبود بهره‌وری بخش کشاورزی و ارتقاء ارزش افزوده محصولات، نقشی اساسی در توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی ایفا می‌کنند. استان هرمزگان با دارا بودن بیش از ۱۶۰ هزار هکتار سطح زیرکشت باغی و زارعی و همچنین تولید افزون‌بر سه میلیون و ۸۰۰ هزار تن انواع محصولات از جمله خرما، مرکبات، سبزی و صیفی، میوه‌های گرمسیری و همچنین بیش از ۷۵ هزار تن محصولات دامی از قابلیت‌های مناسبی در توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی برخوردار است. با این حال، علی‌رغم پتانسیل‌های موجود در استان هرمزگان، توسعه صنایع تبدیلی در این استان با چالش‌هایی مواجه است. از جمله این چالش‌ها می‌توان به کمبود زیرساخت‌ها، موانع اقتصادی مانند محدودیت‌های مالی و سرمایه‌گذاری کم، فصلی بودن تولیدات کشاورزی، و مشکلات مرتبط با تأمین مواد اولیه و فناوری‌های مورد نیاز اشاره کرد. علاوه بر این، کمبود نیروی کار ماهر و ضعف در بازاریابی و فروش محصولات، به‌ویژه در بازارهای بین‌المللی، از جمله دیگر موانعی هستند که توسعه این صنایع را

در هرمزگان به تعویق انداخته است. به‌طور خاص، صنایع تبدیلی کشاورزی و شیلاتی در هرمزگان با چالش‌هایی در تأمین مواد اولیه با کیفیت و فناوری‌های نوین برای فرآوری و بسته‌بندی روبه‌رو هستند. همچنین، بسیاری از کشاورزان و صنعتگران این استان از ظرفیت‌های موجود به درستی بهره نمی‌برند و این امر مانع از ایجاد ارزش افزوده و توسعه پایدار صنایع تبدیلی شده است. علاوه بر این، وجود فاصله زیاد از مرکز استان و موقعیت جغرافیایی خاص، مشکلات حمل و نقل و دسترسی به بازارهای بزرگ را نیز به چالش‌های پیش‌روی این صنایع افزوده است. بنابراین، با توجه به ظرفیت‌های بالقوه و موانع موجود، این تحقیق بر آن است که موانع اصلی پیش‌روی صنایع تبدیلی در استان هرمزگان را شناسایی کرده و راهکارهای عملی و قابل اجرا برای توسعه صنایع تبدیلی کشاورزی و شیلاتی در این استان ارائه دهد. این راهکارها می‌تواند شامل پیشنهادهایی در زمینه تقویت زیرساخت‌ها، حمایت‌های مالی و جذب سرمایه‌گذاری، بهبود فرآیندهای بازاریابی، و استفاده از فناوری‌های نوین برای بهبود کیفیت و بهره‌وری در صنایع تبدیلی باشد. این تحقیق می‌تواند به سیاست‌گذاران، مسئولان اجرایی و فعالان اقتصادی در استان هرمزگان کمک کند تا برنامه‌ریزی‌های بهتری برای توسعه پایدار این صنایع انجام دهند.

پیشینه تحقیق:

مطالعات مختلفی در سطح کشور و منطقه به بررسی وضعیت صنایع تبدیلی کشاورزی و شیلات پرداخته‌اند. این تحقیقات نشان می‌دهد که صنایع تبدیلی کشاورزی، با اهمیت استراتژیک خود در تأمین نیازهای مصرفی و زنجیره غذایی جامعه، به‌عنوان یکی از گروه‌های صنعتی مهم در رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه شناخته می‌شوند (سمانه ایزدی آزاد و همکاران، ۱۴۰۱). همچنین در مطالعه‌ای که به تحلیل روند تغییرات توسعه کشاورزی در میان استان‌های ایران پرداخته است، نشان داده شده که استان‌هایی مانند گیلان، فارس، اصفهان و خراسان رضوی در رتبه‌های بالای توسعه کشاورزی قرار دارند، در حالی که استان‌هایی چون هرمزگان، سیستان و بلوچستان، بوشهر و چهارمحال و بختیاری در رتبه‌های پایین‌تری قرار گرفته‌اند. از این رو، با توجه به نابرابری‌های موجود در توسعه کشاورزی بین استان‌های مختلف، لازم است که برنامه‌ریزی‌ها و بودجه‌ریزی‌های کشاورزی به‌ویژه در استان‌های با سطح توسعه پایین، همچون هرمزگان، بیشتر مورد توجه قرار گیرد (رمضان پور نرگسی و همکاران، ۱۴۰۰). علاوه بر این، عامل فصلی بودن نوع فعالیت در توسعه صنایع تبدیلی کشاورزی نقش مهمی ایفا می‌کند، به‌ویژه در مناطقی که تولیدات کشاورزی به صورت فصلی و محدود در طول سال انجام می‌شود (قنبری و همکاران، ۱۴۰۱). این مسأله به‌ویژه در هرمزگان که بیشتر تولیدات کشاورزی آن فصلی است، به شدت تأثیرگذار است و می‌تواند مشکلاتی را در فرآیند توسعه صنایع تبدیلی به‌وجود آورد. از سوی دیگر، استفاده از توان اکولوژیکی و سایر پتانسیل‌های سواحل استان هرمزگان برای توسعه کشاورزی به‌عنوان یک ظرفیت مهم در منطقه شناسایی شده است و استفاده از فناوری‌های نوین و مکانیزاسیون در کشاورزی سواحل استان هرمزگان می‌تواند به کاهش هزینه‌ها و افزایش بهره‌وری

در صنایع تبدیلی کمک کند (زارعی و همکاران ۱۴۰۱). این ویژگی‌ها می‌توانند به‌طور خاص در صنایع تبدیلی کشاورزی استان هرمزگان مورد استفاده قرار گیرند و از این ظرفیت‌ها باید برای کاهش هزینه‌های تولید و افزایش کیفیت محصولات استفاده کرد. در بین صنایع تبدیلی موجود در کشور، صنایع تولید کود شیمیایی، صنایع آماده‌سازی و آرد کردن غلات و حبوبات، و صنایع بسته‌بندی خرما، دارای بالاترین قدرت بازاری در میان صنایع تبدیلی کشاورزی در ایران هستند و نتایج نشان می‌دهد که برخی از صنایع تبدیلی کشاورزی ایران مانند تولید روغن و چربی‌های نباتی و حیوانی، عمل‌آوری و حفاظت ماهی، و تولید محصولات لبنی ساختار رقابت مؤثر دارند، در حالی که سایر صنایع مانند تولید کود شیمیایی و ترکیبات ازت دارای ساختار انحصاری مؤثر هستند (شیوایی، ۱۳۹۹). این نکته برای هرمزگان حائز اهمیت است، چرا که استان در زمینه‌هایی مانند بسته‌بندی خرما و فرآوری شیلات توانمندی‌های بالقوه‌ای دارد که می‌تواند به افزایش قدرت بازار این محصولات کمک کند.

در صورت وجود صنایع تبدیلی کشاورزی و شیلات در استان و توسعه کسب‌وکارهای روستایی در زمینه کشاورزی، دامداری و تولیدات بومی، می‌تواند به‌طور مستقیم در اشتغال‌زایی و ارتقاء درآمد روستاییان مؤثر باشد که خود نیازمند توسعه زیرساخت‌های عمومی مانند آب، برق، گاز، و ارتباطات مناسب از عوامل کلیدی برای موفقیت کارآفرینی روستایی هستند (شجاعی فرد، ۱۳۹۸). از این رو، توسعه زیرساخت‌ها در هرمزگان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و بدون دسترسی به این زیرساخت‌ها، موفقیت در جذب سرمایه‌گذاری و ایجاد صنایع تبدیلی در این استان دشوار خواهد بود. همچنین در مطالعه‌ای که در این خصوص در شهرستان فریدن صورت گرفت، موانع اقتصادی مهم‌ترین مشکل در گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی در شهرستان فریدن هستند و این موانع شامل کمبود سرمایه‌گذاری، هزینه‌های بالای تولید، و نبود تمایل برای سرمایه‌گذاری در این بخش می‌باشد. علاوه بر آن، وجود مشکلاتی در تأمین مواد اولیه، تغییرات کیفیت مواد اولیه و نبود فناوری مناسب برای تولید و بسته‌بندی محصولات کشاورزی از موانع اصلی در توسعه صنایع تبدیلی در شهرستان فریدن استان اصفهان عنوان شد (اقبالی و همکاران، ۱۳۹۷) که می‌تواند در ادامه این پژوهش در شناسایی موانع پیش روی صنایع تبدیلی استان هرمزگان نیز مورد بررسی قرار بگیرد.

روش و الگو:

این پژوهش با هدف تحلیل ظرفیت‌ها و نیازهای توسعه صنایع تبدیلی کشاورزی در استان هرمزگان انجام شده است. برای تحقق این هدف، از روش‌شناسی ترکیبی (کمی و کیفی) استفاده شده است که شامل تحلیل‌های آماری توصیفی و مدل‌های تحلیلی برای شناسایی ظرفیت‌های موجود و نیازهای واقعی در صنایع تبدیلی استان می‌باشد. در بخش کمی، داده‌های مربوط به ظرفیت تولید محصولات کشاورزی و شیلاتی استان با تعداد و ظرفیت صنایع تبدیلی فعال مقایسه شده است تا میزان بهره‌برداری از ظرفیت‌ها و شکاف‌های موجود شناسایی گردد.

الف) روش کمی:

در این تحقیق، داده‌های آماری ثانویه از وزارت جهاد کشاورزی، سازمان شیلات ایران و سازمان صمت استان هرمزگان برای محاسبه شاخص بهره‌برداری صنعتی استفاده شده است. این شاخص، که به‌طور خاص برای هر بخش از صنایع تبدیلی (شامل شیلات، زراعی، خرما، دام و طیور، و سردخانه‌ها) محاسبه شده است، نشان‌دهنده میزان بهره‌برداری از ظرفیت‌های تولیدی موجود است. محاسبه این شاخص به کمک فرمول ساده بهره‌برداری صنعتی انجام شده است که نسبت ظرفیت تولید هر بخش به ظرفیت کل صنایع تبدیلی استان را محاسبه می‌کند.

بر اساس داده‌های موجود، در استان هرمزگان تا سال ۱۴۰۳ بیش از ۲۲۴ واحد صنایع تبدیلی با ظرفیت تولید ۲ میلیون تن فعال هستند که بیش از ۶۰۰۰ نفر را مشغول به کار کرده‌اند. داده‌ها و تحلیل‌های مربوط به ظرفیت‌های تولید و شاخص بهره‌برداری صنعتی برای هر یک از صنایع شیلاتی، صنایع زراعی، صنایع خرما، و سردخانه‌ها به شرح زیر است:

تحلیل شاخص بهره‌برداری صنایع تبدیلی استان هرمزگان:

برای بررسی میزان بهره‌برداری از ظرفیت‌های صنایع تبدیلی در استان هرمزگان، شاخص بهره‌برداری هر بخش محاسبه شد. این شاخص به‌طور خاص نسبت ظرفیت صنایع تبدیلی فعال به ظرفیت ماده خام را نشان می‌دهد و می‌تواند به تحلیل میزان استفاده از ظرفیت‌های موجود در صنایع مختلف کمک کند.

شاخص بهره‌برداری به‌صورت زیر محاسبه شد:

$$\text{شاخص بهره‌برداری} = \left(\frac{\text{ظرفیت صنایع تبدیلی فعال (تن)}}{\text{ظرفیت ماده خام (تن)}} \right) \times 100$$

نوع صنعت	تعداد واحد فعال	ظرفیت ماده خام (تن)	ظرفیت صنایع تبدیلی فعال (تن)	شاخص بهره‌برداری (%)
شیلاتی	۷۵	۷۱۳/۰۰۰	۷۰۰/۰۰۰	۹۸.۱۸
زراعی	۵۱	۳۸۰/۰۰۰	۳۷۰/۰۰۰	۹۷.۳۷
خرما	۲۷	۶۵/۰۰۰	۶۰/۰۰۰	۹۲.۳۱
سردخانه	۲۴	-	۵۰۰/۰۰۰	-

منبع: جهاد کشاورزی استان

صنایع شیلاتی:

در بخش صنایع شیلاتی، شاخص بهره‌برداری برابر با ۹۸.۱۸ درصد به‌دست آمد. این عدد نشان‌دهنده بهره‌برداری بسیار بالا از ظرفیت‌های موجود در صنایع شیلاتی استان است و بیانگر آن است که ۷۱۳ هزار تن ماده خام به‌طور عمده در فرآیندهای تبدیل به محصولات نهایی استفاده می‌شود.

صنایع زراعی:

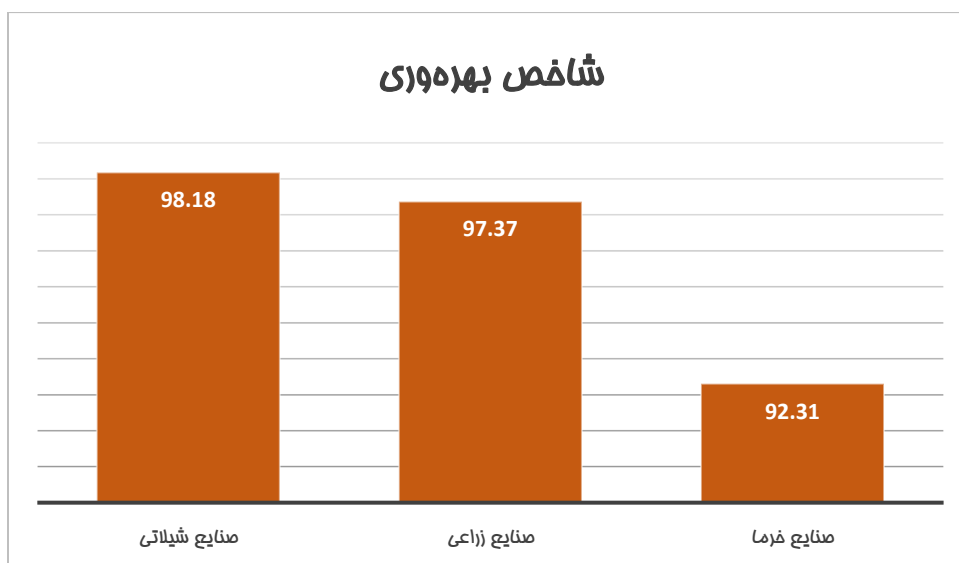
در بخش صنایع زراعی، شاخص بهره‌برداری برابر با ۹۷.۳۷ درصد محاسبه شد. این نتیجه نیز نشان‌دهنده بهره‌برداری نسبتاً بالا از ظرفیت‌های تولید محصولات زراعی استان هرمزگان است. در این بخش، ۳۸۰ هزار تن ماده خام به فرآوری تبدیل شده است.

صنایع خرما:

شاخص بهره‌برداری در صنایع خرما برابر با ۹۲.۳۱ درصد است که نسبت به سایر بخش‌ها پایین‌تر است. این نشان‌دهنده این است که در فرآیند تبدیل خرما به محصولات فرآوری‌شده مانند بسته‌بندی، ظرفیت‌های کمتری استفاده می‌شود. این بخش نیاز به توجه ویژه و بهبود فرآیندهای فرآوری و بسته‌بندی دارد.

سردخانه‌ها:

در بخش سردخانه‌ها، به‌دلیل عدم وجود داده‌های مربوط به ظرفیت ماده خام، امکان محاسبه شاخص بهره‌برداری وجود نداشت. با این حال، وجود ۲۴ سردخانه مستقل در استان هرمزگان نشان‌دهنده زیرساخت‌های مهم برای ذخیره‌سازی محصولات کشاورزی و شیلات است که می‌تواند به توزیع و کاهش ضایعات کمک کند.

براساس محاسبات، صنایع شیلاتی و صنایع زراعی در هرمزگان به طور مؤثری از ظرفیت‌های خود استفاده می‌کنند، در حالی که صنایع خرما نیاز به توجه بیشتری دارند. این شاخص‌ها به وضوح نشان می‌دهند که ظرفیت‌های موجود در بخش شیلات و زراعت به میزان بالایی بهره‌برداری می‌شوند، اما در بخش خرما هنوز ظرفیت‌های بالقوه زیادی برای بهبود فرآیندهای صنعتی وجود دارد. در نتیجه، تحلیل شاخص بهره‌برداری در صنایع تبدیلی استان هرمزگان نشان می‌دهد که در صنایع شیلاتی و زراعی بهره‌برداری به طور مؤثری انجام می‌شود. با این حال، در صنایع خرما نیاز به بهبود فرآیندهای بسته‌بندی و توسعه زیرساخت‌ها برای افزایش بهره‌وری و استفاده بهینه از ظرفیت‌های تولیدی وجود دارد. این نتایج می‌تواند به سیاست‌گذاران و مسئولان اجرایی کمک کند تا برنامه‌ریزی‌های بهتری برای توسعه صنایع تبدیلی کشاورزی و شیلاتی در استان هرمزگان داشته باشند.

ب) روش کیفی

در بخش کیفی، از مدل SWOT برای شناسایی و تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها در صنایع تبدیلی کشاورزی و شیلاتی استفاده شد. اطلاعات کیفی از طریق مصاحبه‌ها و نظرسنجی‌ها نسبت به شناسایی موانع اقتصادی، ساختاری، زیرساختی، محیطی و بازاریابی پرداخته شد. در این روش اعضای انجمن‌هایی چون خرما، آبزیان و کشاورزی در مصاحبه‌ها شرکت نموده‌اند و با بررسی دقیق درخواست‌های این فعالین به اتاق در طول جلسات حل مشکلات و شورای گفت و گو موارد مورد توجه تحقیق استخراج گردید و در قالب تحلیل مدل نام برده به شرح زیر تدوین شد.

نتایج تحلیل

با توجه به نتایج به دست آمده از تحلیل SWOT و داده های کیفی، پیشنهاداتی به شرح زیر نیز ارائه می شود:

- توسعه زیرساخت ها مانند شبکه های حمل و نقل و ایجاد خوشه های صنعتی.
- حمایت از سرمایه گذاری ها از طریق ارائه تسهیلات مالی و کاهش بروکراسی در راه اندازی صنایع.
- آموزش نیروی کار و توانمندسازی کشاورزان و صنعتگران در زمینه های فرآوری و بسته بندی.
- توسعه بازارهای صادراتی و حمایت های حقوقی برای صادرات محصولات کشاورزی و شیلاتی.
- استفاده از فناوری های نوین در فرآیندهای تولید و بسته بندی محصولات کشاورزی و شیلاتی.

نتایج نشان می دهد که در صنایع شیلاتی و زراعی استان هرمزگان بهره برداری به طور مؤثری انجام می شود، در حالی که در صنایع خرما نیاز به توسعه فرآیندهای بسته بندی و بهبود زیرساخت ها وجود دارد. این تحقیق می تواند به سیاست گذاران و مسئولان اجرایی کمک کند تا در راستای توسعه پایدار این صنایع، اقداماتی مؤثر انجام دهند.

مرور قوانین مرتبط و مانع:

۱- قانون اصلاحات ارضی و تقسیم اراضی کشاورزی (۱۳۴۱)

اجزای اصلاحات ارضی در ایران آثار مهمی در اجتماعات روستایی و حتی شهری کشور برجای گذاشت. از لحاظ اجتماعی نیز اصلاحات ارضی موجب رشد اقشار دهقانی و کارگری شد، اما به دلیل اینکه تعداد زیادی از روستائیان صاحب زمین نشدند و آنهایی هم که صاحب زمین کوچکی شدند از پرداخت اقساط بدهی های خود عاجز بودند. لذا بسیاری از آنان زمین های خود را به مالکان فروختند که نتیجه آن افزایش مهاجرت به شهرها و کاهش تولید مواد غذایی بود. (دهقانی و همکاران، ۱۴۰۰) از سوی دیگر به دلیل تقسیم زمین ها به قطعات کوچک، پتانسیل ایجاد واحدهای صنعتی بزرگ را محدود می کند. این امر به ویژه در صنایع تبدیلی که نیازمند اراضی وسیع برای احداث واحدهای صنعتی و فرآوری است، می تواند به عنوان یک محدودیت مهم شناخته شود. در هرمزگان، این موضوع ممکن است در صنایع شیلاتی و صنایع خرما که نیاز به زمین های وسیع برای فرآوری دارند، به عنوان یک چالش جدی محسوب شود و ایجاد یک فضای مناسب برای این صنایع نیاز به سرمایه گذاری و تامین مالی قابل توجهی دارد.

۲- قانون گمرکات جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰)

مشکلات گمرکی می‌تواند یکی از موانع واردات ماشین آلات اختصاصی صنایع تبدیلی شود و از سوی دیگر مانع صادرات فرآورده‌های کشاورزی و شیلاتی استان هرمزگان باشد. این مشکل به‌ویژه در صنایع شیلاتی که نیاز به فرآورده‌های صادراتی پیچیده دارند، می‌تواند به چالش‌های جدی تبدیل شود.

همچنین یافته‌های تحقیقی در سال ۱۳۹۷ با موضوع شناسایی موانع و مشکلات واحدهای صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در روستاهای شهرستان ساری نشان می‌دهد، مؤلفه "نهادی و قانونی" شامل ۵ متغیر بوده که ۱۱.۲۲۰ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین کرده است و بهترین شامل نبود نظارت کافی (۰.۸۱) که بیشترین بارعاملی مؤلفه‌ی نهادی و قانونی را دارد. متغیر بعدی، بالا بودن قیمت انرژی مصرفی (۰.۷۳۹)، صدور موافقت اصولی بدون هماهنگی و در نظر گرفتن ظرفیت بخش کشاورزی منطقه (۰.۴۷۹)، اخذ مالیات سنگین و عوارض از صنایع تبدیلی و تکمیلی (۰.۴۲۸)، آسیب پذیر بودن این صنایع در برابر مشکلات و بحران‌های اقتصادی و رویارویی با تورم و مشکل تأمین مواد اولیه (۰.۴۲۸)، از جمله مهم‌ترین موانع نهادی و قانونی توسعه صنایع تبدیلی را تشکیل می‌دهند. نظارت بیشتر و کم کردن هزینه انرژی مصرفی، صدور موافقت اصولی مرتبط با این نوع صنایع و در نظر گرفتن ظرفیت بخش کشاورزی منطقه و هماهنگی بیشتر سازمان‌های ذیربط با این صنایع می‌تواند مشکلات موجود جهت توسعه این نوع صنایع را مرتفع نماید که این موارد با توجه به تحلیل SWOT این تحقیق نیز می‌تواند با استان هرمزگان نیز منطبق باشد.

نتیجه گیری:

نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که صنایع شیلاتی و صنایع زراعی در استان هرمزگان از ظرفیت‌های خود بهره‌برداری مؤثری می‌کنند. شاخص بهره‌برداری برای صنایع شیلاتی ۹۸.۱۸٪ و برای صنایع زراعی ۹۷.۳۷٪ به‌دست آمد که نشان‌دهنده استفاده بالای ظرفیت‌های تولیدی این بخش‌ها است. این نتایج نشان می‌دهند که در این دو بخش، ظرفیت‌های موجود به‌طور مؤثری در فرآورده‌های تولید و فرآوری مورد استفاده قرار گرفته است. صنایع خرما با شاخص بهره‌برداری ۹۲.۳۱٪ نسبت به سایر بخش‌ها بهره‌برداری کمتری دارند. این نشان‌دهنده این است که در فرآورده تبدیل خرما به محصولات فرآوری شده مانند بسته‌بندی، ظرفیت‌های کمتری استفاده می‌شود، در نتیجه این بخش نیاز به توجه ویژه‌تری در زمینه بهبود فرآورده‌های بسته‌بندی و فرآوری دارد. در بخش سردخانه‌ها، به‌دلیل عدم وجود داده‌های مربوط به ظرفیت ماده خام، امکان محاسبه شاخص بهره‌برداری وجود نداشت. با این حال، وجود ۲۴ سردخانه مستقل در استان هرمزگان نشان‌دهنده زیرساخت‌های حیاتی برای ذخیره‌سازی محصولات کشاورزی و شیلات است که می‌تواند به کاهش ضایعات و بهبود فرآیند توزیع محصولات کمک کند. با توجه به تحلیل‌های کمی و کیفی انجام‌شده، می‌توان به این نتیجه رسید که در صنایع شیلاتی و صنایع زراعی استان هرمزگان بهره‌برداری از ظرفیت‌های تولید به‌طور مؤثری انجام می‌شود،

اما در صنایع خرما نیاز به بهبود فرآیندهای بسته‌بندی و فرآوری و تقویت زیرساخت‌ها برای افزایش بهره‌وری و استفاده بهینه از ظرفیت‌های تولیدی وجود دارد. از دیگر یافته‌های تحقیق، بررسی موانع قانونی و بوروکراتیک موجود در صنایع تبدیلی استان هرمزگان است. برخی از مشکلات قانونی مانند بروکراسی پیچیده، مقررات صادراتی سختگیرانه، و کمبود تسهیلات مالی می‌تواند به عنوان موانع جدی در مسیر توسعه این صنایع عمل کرده و اصلاح قوانین و کاهش موانع اداری می‌تواند به تسریع روند توسعه کمک کند.

در همین راستا، یافته‌های این تحقیق در تلاش است هم‌راستایی با برنامه‌های پنج‌ساله‌ی توسعه کشور و سند چشم‌انداز استان هرمزگان را نشان دهد و نتایجی چون بهره‌برداری بالا از ظرفیت‌های شیلاتی و زراعی، فرصت‌های موجود برای توسعه صنایع خرما و چالش‌های زیرساختی و سرمایه‌گذاری که در این استان وجود دارد، به‌طور مستقیم با سیاست‌های ملی و استانی تطابق دارد. با این نتایج می‌توان در تصمیمات اجرایی برای توسعه پایدار صنایع تبدیلی کشاورزی و شیلاتی در هرمزگان پایه‌گذاری لازم را فراهم آورد و به سیاست‌گذاران کمک کند تا راهکارهایی برای حمایت از سرمایه‌گذاری‌ها و توسعه صادرات فراهم نمایند.

پیشنهادهات:

می‌توان برای افزایش امکان‌پذیری پیشنهادهای آنها را اولویت‌بندی یا زمان‌بندی کرد، به عنوان مثال ذکر برخی اقدامات در کوتاه‌مدت (مثلاً برگزاری دوره‌های آموزشی یا تسهیل صدور مجوزها) با هزینه کمتر سریع‌اً قابل انجام است و برخی در بلندمدت (مثل ایجاد زیرساخت‌های بزرگ) نیاز به برنامه‌ریزی مرحله‌ای دارد. همچنین تشکیل کارگروه‌های استانی متشکل از نمایندگان دولت، بخش خصوصی و کشاورزان برای نظارت بر اجرای پیشنهادهات ذیل می‌تواند به عملیاتی‌شدن آنها کمک نماید.

• تقویت زیرساخت‌ها و بهبود دسترسی به بازارها

توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل: با توجه به موقعیت ساحلی استان هرمزگان و اهمیت بندر عباس، بهبود زیرساخت‌های حمل و نقل می‌تواند نقش مهمی در تسهیل صادرات و کاهش هزینه‌های توزیع ایفا کند. از جمله اقدامات قابل اجرا می‌توان به گسترش شبکه حمل و نقل جاده‌ای و ریلی برای تسهیل دسترسی به مراکز تولید و بازارهای هدف اشاره کرد.

توسعه انبارها و سردخانه‌ها: با توجه به ظرفیت‌های تولیدی کشاورزی و شیلاتی استان، نیاز به ایجاد و گسترش سردخانه‌ها برای ذخیره‌سازی مواد خام و محصولات فرآوری‌شده وجود دارد. این امر به کاهش ضایعات محصولات کشاورزی و شیلاتی و توزیع بهتر محصولات کمک می‌کند.

مراکز تجاری و نمایشگاه‌های صادراتی: ایجاد مراکز تجاری و نمایشگاه‌های صادراتی برای معرفی محصولات کشاورزی و شیلاتی استان هرمزگان می‌تواند فرصت‌های جدیدی برای بازارهای بین‌المللی ایجاد کرده و دسترسی به بازارهای جهانی را تسهیل کند.

- **حمایت از سرمایه‌گذاری و تسهیل فرآیندهای اجرایی**

جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی: با توجه به ظرفیت‌های بالای استان، یکی از مهم‌ترین پیشنهادات ایجاد تسهیلات مالی برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی است. این تسهیلات می‌توانند شامل وام‌های کم‌بهره، کاهش مالیات‌ها و تسریع فرآیند صدور مجوزها باشند.

تسهیل فرآیند صدور مجوزها: یکی از موانع اصلی در راه‌اندازی واحدهای صنعتی در استان، بروکراسی‌های پیچیده است. با ایجاد یک پنجره واحد برای صدور مجوزها و کاهش مراحل اداری، می‌توان زمان و هزینه‌های راه‌اندازی صنایع تبدیلی را کاهش داد و سرعت توسعه این صنایع را افزایش داد.

- **استفاده از فناوری‌های نوین در فرآیندهای تولید و بسته‌بندی**

معرفی فناوری‌های نوین: برای افزایش کیفیت محصولات و بهبود بهره‌وری در صنایع تبدیلی، باید فناوری‌های نوین مانند خطوط تولید مکانیزه و سیستم‌های بسته‌بندی هوشمند به صنایع کشاورزی و شیلاتی استان هرمزگان معرفی شوند. این کار می‌تواند به افزایش رقابت‌پذیری محصولات استان در بازارهای داخلی و بین‌المللی کمک کند.

استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر: با توجه به شرایط اقلیمی استان هرمزگان، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر مانند پنل‌های خورشیدی برای تأمین انرژی واحدهای صنعتی و فرآیندی می‌تواند هزینه‌های تولید را کاهش دهد و به توسعه پایدار کمک کند.

- **آموزش و توانمندسازی نیروی کار**

برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی: با توجه به نیاز به نیروی کار ماهر در فرآیندهای تولید و بسته‌بندی محصولات کشاورزی و شیلاتی، دوره‌های آموزشی تخصصی باید برای کشاورزان، صنعتگران و کارگران در استان هرمزگان برگزار شود. این دوره‌ها می‌توانند شامل آموزش در زمینه‌های فرآوری، بسته‌بندی و مدیریت صنعتی باشند.

توانمندسازی کشاورزان: برای افزایش بهره‌وری در بخش کشاورزی، باید کشاورزان استان هرمزگان را از طریق کارگاه‌های آموزشی و انتقال دانش روز توانمند کرد. آموزش‌های فنی و علمی می‌تواند به‌طور مستقیم به کاهش ضایعات و افزایش کیفیت محصولات منجر شود.

- **حمایت از توسعه صادرات و بازاریابی**

حمایت از صادرات محصولات کشاورزی و شیلاتی: ایجاد پلتفرم‌های دیجیتال برای بازاریابی و فروش محصولات می‌تواند به صادرات بیشتر و دسترسی به بازارهای جهانی کمک کند. این پلتفرم‌ها می‌توانند کشاورزان و صنعتگران را با خریداران بین‌المللی به‌طور مستقیم در ارتباط قرار دهند.

توسعه برندینگ و بسته‌بندی: برای افزایش رقابت‌پذیری در بازارهای جهانی، باید توجه ویژه‌ای به برندسازی و بسته‌بندی محصولات کشاورزی و شیلاتی استان هرمزگان شود. طراحی بسته‌بندی‌های مدرن و جذاب می‌تواند ارزش افزوده محصول را افزایش داده و دوره‌های آموزشی برای این منظور در استان برگزار شود.

- پشتیبانی از نوآوری‌ها و تحقیق و توسعه (R&D)

ایجاد مراکز تحقیق و توسعه: باید مراکز تحقیق و توسعه (R&D) در استان هرمزگان برای پژوهش در زمینه‌های نوآوری‌های کشاورزی و شیلاتی ایجاد شود. این مراکز می‌توانند به توسعه فناوری‌های نوین و بهبود فرآیندهای تولید در صنایع تبدیلی کمک کنند. حمایت از استارت‌آپ‌ها: حمایت از استارت‌آپ‌های فعال در زمینه فناوری‌های کشاورزی و شیلاتی و ایجاد فضاهای نوآوری می‌تواند به پیشرفت صنایع تبدیلی کمک کرده و استان هرمزگان را به یکی از قطب‌های مهم این صنایع تبدیل کند.

منابع:

- ★ آمار سازمان جهاد کشاورزی ۱۴۰۳
- ★ قانون اصلاحات ارضی و تقسیم اراضی کشاورزی (۱۳۴۱)
- ★ قانون گمرکات جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰)
- ★ ارزیابی صرفه جویی در هزینه‌های صنایع تبدیلی کشاورزی، تاکید بر دو رویکرد تجربه نیروی کار و یادگیری تولیدی، ابراهیم بهرامی
نیا، سید حسین ایزدی، سمیرا نوری آزاد - ۱۴۰۱ - اقتصاد کشاورزی / جلد ۱۷ / شماره ۱
- ★ شناسایی موانع و مشکلات واحدهای صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در روستاهای شهرستان ساری، حسین راحلی، حسن خدایی
استیار و حبیب شجاعی مزدی، حسین کوهستانی - ۱۳۹۷ - فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی جلد ۵ / شماره ۴
- ★ تحلیل روند تغییرات توسعه کشاورزی در بین استان‌ها، غلامحسین عبدالله زاده، نگین فلاح حقیقی، قاسم رمضان پور نرگسی،
زینب شریفی - ۱۴۰۰ - مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران دوره ۲-۵۳، شماره ۵
- ★ مدل یابی موانع توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی شهرستان تبریز، علی قنبری، حسین یادآور، فاطمه کاظمیه - ۱۴۰۱ -
نشریه پژوهش‌های صنایع غذایی / جلد ۳۲ / شماره ۴
- ★ تدوین راهبردهای توسعه کاربری کشاورزی در راستای مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی با استفاده از تکنیک‌های تصمیم‌گیری
چندمعیاره در سواحل استان هرمزگان، دکتر اشکان عسگری، دکتر مرتضی زارعی - ۱۴۰۰ - مجله علمی جغرافیا و توسعه، شماره ۶۹
- ★ سنجش شاخص لرنر صنایع تبدیلی بخش کشاورزی ایران (رهیافت سازمان صنعتی)، الهام شیوایی - ۱۳۹۹ - نشریه علمی فصلنامه
پژوهش‌های اقتصاد صنعتی، سال سوم، شماره ۱۰
- ★ بررسی مشکلات گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در شهرستان فریدن، حسین شعبانعلی فمی، علی اسدی،
جمشید اقبالی - ۱۳۹۷ - فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره ۹، شماره ۳
- ★ توانمندسازی و ایجاد کارآفرینی روستایی در محیط‌های کسب و کار کوچک (مورد: دهستان ایسین - شهرستان بندرعباس) علی
شجاعی فر - ۱۳۹۸ - فصلنامه علمی برنامه‌ریزی منطقه‌ای سال ۹، شماره ۳۶